

2019 – DOSARELE PATRIMONIULUI (XXXVI):
în Sibiu s-a descoperit pământul = aurum problematicum!
- armonia statului ideal: comunismul aristocratic?
- când devine omul o ființă morală?

După filozoful grec Platon, „statul ideal” este un stat în care domnește dreptatea, clasele sociale fiind rânduite ierarhic, după cele trei părți ale sufletului: **clasa meșteșugarilor (demiurgii)** – ce corespunde părții apetente, **clasa războinicilor (apărătorii, phylakes)** – corespunzătoare părții pasionale și **clasa conducătorilor (archontes, filosofii sau înțelepții)** – corespunzând părții raționale. Platon vedea **comunismul aristocratic**, societatea în care conducătorii și luptătorii – pentru a nu fi ispitiți de putere sau de preocupări care nu sunt proprii virtuților lor – nu vor poseda nimic personal (nici proprietăți, bani sau femei) – totul fiind la comun: avere, casă, femei și copii, femeile având aceleași drepturi și obligații cu bărbații.

În viziunea lui Platon, o armonie a statului se poate realiza doar atunci când conducătorii sunt filosofi, demiurgii hrănesc apărătorii și conducătorii, iar apărătorii se ocupă numai de siguranța statului.

În evul mediu, primarul orașului Chemnitz, **Georgius Agricola** (1494-1555), a elaborat primul tratat de metalurgie. Considerat părintele mineralogiei, opera sa (1556) - **De re metallica libri XII** - a descris mineritul, procedeele metalurgice, îndatoririle funcționarilor și întreprinderilor miniere, accidente de muncă, bolile minerilor, dar și „vietățile subterane”. În

„Georg Agricola, Despre Minerit și Metalurgie” (1994), traducătorii precizau: «În mineritul din Transilvania s-a păstrat o bună parte din tehnica de pe vremea Romanilor ... La Lupșa ... romanii au avut un centru important de spălare a nisipurilor aurifere, urmele se văd și azi. ... mesele de spălare, ... sunt în fel ca și acelea descrise de G. Agricola. El arată că se folosesc mese de spălare acoperite cu postav. La noi se spune că se folosea material din care se confecționau cioareci ... În minele din Roșia Montană s-au găsit vestitele table cerate pe care sunt notate mai ales contracte de vânzare-cumpărare și contracte de muncă. ... Este amintit prima dată de cunoscutul istoric grec Herodot, care arată că înainte cu 500 de ani de Christos, un neam al tracilor se ocupa cu extragerea aurului din ținuturile Munților Apuseni. În țară la noi sunt încă multe urme ale mineritului care n-au fost studiate de loc, ... Când Exploatarea Minieră Dealul Crucii din Baia Mare era activă, când se iscau probleme cu pompele personalul tehnic vorbea despre un registru în care tehnicienii de pe vremea împărătesei Maria Terezia descriau pompele cu piston ... de pe vremea romanilor, ... O galerie ..., există și astăzi și se numește „galeria romană”».

În istoria mondială a chimiei, România se înscrie cu singurul element chimic descoperit aici: **telurul** (simbol Te, număr atomic 52), istoria descoperirii putând constitui scenariul unui film de succes, despre „Goana după aur” din munții Apuseni. La începutul sec. al XVIII-lea, un cioban descoperea - întâmplător - un zăcământ ce conținea aur, vestea stârnind interesul autoritățile habsburgice de la Viena. După demararea exploatării în mina „**Maria Hulf = să ne ajute Sfânta Fecioară**” (după Rudolf Binder) - la „**Fața Băii**” (lângă Zlatna) - s-a ivit problema separării minereului de aur de restul metalelor; a fost chemat supraveghetorul minelor din Ardeal, tânărul F. Joseph Müller, pentru a analiza minereul albastru - numit și „**Aurul German**”. După multe experimente a constatat că minereul conține ca principal element aurul, dar și un element nou misterios, care nu era stibiu, nu ceda aurul și degaja un miros înțepător!. El l-a botezat „**aurum problematicum**” sau „**aurum paradoxium**”. Pentru a defini noul mineral, Müller a transmis o mostră și chimistului german Martin Heinrich Klaproth, acesta concluzionând - după multe experimente - că este un element chimic nou, pe care-l denumeste „**tellurium**” (din latinescul „**tellus**” – „**Terra Mater**” - „**pământ**”). Așa s-a descoperit „**pământul**” (telurul), în Transilvania! În 1798, savantul Klaproth a făcut o informare despre noul element chimic în Academia de Științe din Berlin. În 1832, chimistul suedez J.J. Berzelius a confirmat cercetările anterioare, telurul ocupându-și locul binemeritat în celebrul tabel periodic al lui Mendeleev. În „**Superlativalele României**” (2010) autorii arătau că „datorită meșteșugurilor și comerțului înfloritor, dezvoltarea economică și culturală a Sibiului s-a concretizat în atingerea unor multiple premiere în România”, fiind menționată și „**prima descriere a elementului chimic telur** (descoperit de Franz Joseph Müller, în 1782)”. Istoricii sibieni ar trebui să clarifice locul nașterii lui Franz - Joseph Müller, acesta fiind revendicat și de austrieci (ce susțin nașterea la 4.10.1742, în Poysdorf - Austria Inferioară) și de sași, prin nașterea cercetătorului la Sibiu (Hermannstadt – în 1.07.1740); cert este numai decesul, la Viena în 12 octombrie 1825.

Austriecii au comemorat în 1992, 250 de ani de la naștere, fiind emis și un timbru cu imaginea mineralogului. În sprijinul nașterii descoperitorului telurului la Sibiu (în 1 iulie 1740) semnalăm și lucrarea de referință: „**Lexikon der Siebenbürger Sachsen**” (1993). Activitatea lui

Müller a fost apreciată de toate autoritățile vremii, acesta primind Ordinul Sfântului Ștefan (1820) și devenind baronul „**von Reichenstein**”, valoroasa lui colecție îmbogățind Muzeul de mineralogie a Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Este insuficient cunoscut sprijinul, pe care guvernatorul Transilvaniei, baronul Samuel von Brukenthal (1721-1803) l-a acordat lui Franz - Joseph Müller, în activitatea de cercetare a mineralului, pe care unii l-au numit și „**Sylvan**” (cu referire la „Transsylvania”). Despre colecția de minerale a lui Brukenthal, savantul danez Jens Esmark scria că este: „**seria cea mai completă de probe de aur din Transilvania, pe care a văzut-o vreodată ...**”. Sibienii ar trebui să cunoască și cum a fost promovat telurul, povestea descoperirii și lupta pentru paternitatea descoperirii fiind sursa principală de inspirație pentru opera „**Flautul fermecat**” (premiera la Viena, în 1791)! W. Amadeus Mozart a aflat aventura transilvană a telurului, de la libretistul Karl Ludwig Giesecke, fost coleg de studii și prieten cu Müller, la Academia Regală din Schemnitz.

Comisia europeană a clasat telurul ca „**metal critic**” (2013), foarte valoros în multe domenii, România și Suedia deținând un mare potențial natural. Până în anii 90, producția românească de telur era de max.10 tone/an! Prin reducerea activității miniere și oprirea producției uzinei din Baia Mare, telurul trebuie să ocupe un loc de mare cinste în toate laboratoarele școlare de chimie din România, iar la fiecare audiție a operei „**Flautul fermecat**” să nu uităm că prețiosul metal a fost descoperit aici, existând încă rezerve importante de telur, combinat cu aurul și argintul! Tinerii nu mai cunosc gândurile consilierului gubernial Johann Ehrenreich von Fichtel (1732-1795), acesta afirmând: „**Transilvania cu toate raritățile ei, stă ascunsă în întuneric**”, el fiind completat de Andreas Xaver Stütz (1747-1806): „**în nici o țară din lume nu există atâtea minereuri** al căror aspect exterior să arate atât de străin și a căror componentă era pînă acum atât de îndoielnică, ca în Transilvania”.

Meditând la dictonul „**crede și nu cerceta**”, la bombele atomice (cu înveliș din telur) - lansate la Hiroshima (1945) -, și la toate „binefacerile” chimiei în agricultură și alimentație, trebuie să reamintim o concluzie a filozofiei hegeliene: „**omul devine o ființă morală, atunci când ajunge să anticipeze consecințele faptelor sale!**”

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<http://www.tribuna.ro/stiri/cultura/dosarele-patrimoniului-xxxvi-in-sibiu-s-a-descoperit-pamantul=-aurum-problematicum-armonia-statului-ideal-comunismul-aristocratic-cand-devine-omul-o-fiinta-morala-147016.html>

În: Tribuna, 20 septembrie 2019